

IZBORI - ZA I PROTIV

Rezultati lokalnih izbora u beogradskoj opštini Zemun potvrdili su nastavak političkog trenda u Srbiji po kome poslednjih godinu dana vlast jača a opozicija slabi. Zemun, jedna od sedamnaest opština srpskog glavnog grada, sa 160 hiljada birača koji čine oko deset odsto biračkog tela u Beogradu, jedno je od mesta na kojem se izbori održavaju godinu dana posle opštih izbora. Zato zemunsko glasanje uvek predstavljaju test za vladu. Lokalni izbori, naravno, nikada ne daju potpuno realnu sliku raspoloženja ukupnog biračkog tela jer svaka lokalna zajednica ima svojih specifičnosti a Zemun je poznat, recimo, po tradicionalno desnom raspoloženju građana. Ipak, ovi izbori pokazuju trend, posebno ako se uporede sa rezultatima u istim opštinama u prethodnom ciklusu. Zato su zemunski izbori važni, ne toliko zbog toga ko će biti vlast u ovoj opštini, koliko po posledicama na političku scenu.

Poređenje izbornih rezultata u Zemunu 2013. i 2009. godine između sadašnje i bivše vladajuće stranke jasno pokazuje promene koje su se desile u Srbiji. Pobjednik na zemunskim izborima i sada, kao i četiri godine ranije je vladajuća Srpska napredna stranka (SNS) Aleksandra Vučića. Razlika je u tome što su naprednjaci (narodno ime za SNS) na upravo završenim izborima u Zemunu osvojili fantastičnih 51,83 odsto glasova što je skoro 18 odsto više u odnosu na 2009. godinu kada je ovu stranku podržalo skoro 34 odsto građana!? Danas opozicionu Demokratsku stranku (DS) Dragana Đilasa podržalo je 8,94 odsto birača što je za skoro 19 odsto manje nego 2009. godine kada je ova stranka, dok je bila na vlasti, osvojila 27,71 odsto glasača. Zanimljiv je još izborni rezultat Socijalističke partije Srbije (SPS) sadašnjeg premijera Ivice Dačića koju je 2009. godine podržalo 7,17 odsto glasača a sada 11,54 odsto građana što je rast od gotovo 4,5 odsto.

Kako će se rezultati zemunskih izbora odraziti na političku scenu Srbije? Da li će oni dovesti do vanrednih parlamentarnih izbora na kojima bi vladajuća SNS potvrdila svoju dominaciju? Da li opoziciona DS i njen ider Dragan Đilas koji je i gradonačelnik Beograda imaju legitimitet da posle izbornog debakla u Zemunu vladaju glavnim gradom Srbije? Ovo su pitanja kojima se bavi politička javnost u Srbiji.

Šta će se desiti na političkoj sceni Srbije u ovom trenutku najviše zavisi od Srpske napredne stranke i njenog lidera Vučića. Pred njima je naizgled lak izbor. Posle godinu dana vlasti ova stranka uživa ogromnu podršku građana, koja prema mnogim istraživanjima prelazi i 40 osto. Zato većina političkih analitičara u Srbiji, uključujući i one koji su naklonjeni opoziciji, predlaže Vučiću da na novim izborima popularnost pretvori u novi mandat. Oni kao razlog za izlazak na vanredne izbore navode činjenicu da je SNS sada na vrhuncu popularnosti (mada je rezultat iz Zemuna pokazao da vrhunac nije još dostignut), i da se može očekivati da zbog teške ekonomske situacije njena popularnost počne da opada u narednom periodu. Zato i preporučuju Vučiću da iskoristi trenutak i politički kapitalizuje svoju popularnost.

To je i želja većine u SNS koji u novim izborima vide šansu da stranka dobije više pozicija u državnoj upravi. I zaista, posle takvih izbora SNS bi bila još dominantnija politička snaga u Srbiji koja bi, kao u supermarketu, mogla da izabere jednog manjeg koalicionog partnera od socijalista (popularno ime za SPS) sa kojima sada dele vlast, preko opozicionih Đilasovih demokrata (popularno ime za DS) čijem rukovodstvu bi to bila šansa da se vrati na vlast, ili Demokratske stranke Srbije (DSS) bivšeg predsednika i premijera Vojislava Koštunice, do Ujedinjenih regiona Srbije (URS) sadašnjeg ministra finansija Mlađana Dinkića, koji su nezaobilazni deo vlasti poslednjih 12 godina. Ti izbori, na kojima se zna pobednik, bili bi u stvari konkurs za budućeg manjinskog partnera naprednjaka. Ako se stvari gledaju na taj način, nije pitanje da li će biti vanrednih izbora, već zašto ih Vučić još nije raspisao?

Dakle, ako je suština politike rejting političke stranke, što je do skoro bilo preovlađajuće shvatanje u srpskoj politici, tada je odlazak SNS na vanredne izbore sasvim logična stvar. Inače, ta vrsta shvatanja politike, posebno promovisana od strane doskorašnjeg neprikosnovenog vladara Srbije bivšeg predsednika Borisa Tadića i njegovog okruženja, može da bude dobra neko vreme za onog ko je na vlasti ali je pogubna po društvo. Prema toj političkoj teoriji građanima uvek treba da govore ono što žele da čuju, u javnosti treba promovisati samo one probleme koje birači u istraživanjima navedu kao važne i treba bežati od bilo kog teškog problema koji može da dovede do pada rejtinga, nezavisno od toga koliko je njegovo rešavanje važno za društvo. To je politika rejtinga, bez ikakvog sadržaja samo sa svojom marketinškom dimenzijom.

Politika je, ipak, delatnost rešavanja realnih društvenih problema. Ona ima svoju marketinšku dimenziju, ali njena je suština rešavanje problema i sprovođenje promena u skladu sa političkim programom stranke koja je na vlasti i potrebama društva. A takvu politiku mogu da vode samo političari sa energijom i vizijom. Nažalost po Srbiju, malo je bilo takvih političara u srpskoj istoriji a poslednji od njih bio je Zoran Đinđić, prvi premijer posle demokratskih promena ubijen u atentatu 2003. godine.

Lider naprednjaka Vučić je za godinu dana vlasti pokazao da razume politiku na sličan način, kao i da se mogu rešavati teški problemi a da se pri tom bude i popularan. On je jednostavno shvatio da građani od političara ne očekuju čuda i nemoguće stvari jer su i sami svesni, često čak bolje od onih koji ih vode, u kakvom društvu žive. Oni žele da vide da političar ima plan i viziju kako da rešava probleme u društvu, da je odlučan da sprovede svoje planove, da nije bahat i ne bogati se na njihov račun, kao i da ne dozvoljava svojim saradnicima da se loše ponašaju, i da želi da država bude štedljiva i na usluzi građana. Tu su koreni skoro plebiscitarne popularnosti naprednjaka i njihovog lidera Vučića. Za manje od godinu dana pokazali su da imaju rezultate u borbi protiv korupcije i kriminala, jer ni najbogatiji pojedinci nisu zaštićeni, da rešavaju kosovski čvor koji Srbiju opterećuje decenijama, i da su spremni da se uhvate u koštac sa ekonomskim problemima. Kada tako gledate politiku tada stvari posmatrate dugoročno i ne razmišljate o izborima svaki put kada se poveća rejting za jedan odsto. Pored toga, Vučić veoma dobro zna da novi izbori znače da će svi procesi koje je pokrenuo u društvu biti zaustavljeni, bar na šest meseci, što znači da će se posle izbora nova vlada suočiti sa još većim problemom.

Dakle, ako Vučić bude zatražio vanredne izbore, on će to da učini samo ako sa svojim sadašnjim koalicionom partnerima ne bude mogao da sprovede reforme koje planira. To se posebno odnosi na ekonomiju, na reforme penzionog i zdravstvenog fonda i štednju države što će biti najvažnije teme u srpskoj politici posle 28. Juna, bez obzira da li će da Srbija dobije datum za početak pristupnih pregovora Evropskoj uniji ili ne. Prema tome, ukoliko SNS bude mogla da sprovede reforme koje planira sadašnja Vlada će opstati uz temeljitu i ozbiljnu rekonstrukciju. Rekonstrukcija je politička poruka građanima da vladajuća stranka može da promeni i svoje ministre ukoliko ne rade dobro. U tom slučaju pitanje novih izbora se neće postavljati kao urgentno bar još neko vreme. Ukoliko SNS ove reforme ne bude mogla da sprovede sa sadašnjim partnerima, to će biti povod za nove izbore.

Poziciju SNS da lagodno bira da li će ići na nove izbore ili ne, olakšava činjenica da nemaju snažnu opozicionu stranku iza sebe, koja im “diše za vratom” i koja je spremna da preuzme svakog glasača razočaranog u vlast. Današnju srpsku opoziciju čini nekoliko manjih stranaka od kojih se skoro svaka nada da će biti izabrana za manjinskog partnera naprednjacima posle novih izbora. Dakle, čak i ako se neki glasači zbog ekonomskih reformi ili Kosova razočaraju u SNS - te glasače nema ko da preuzme. Zato naprednjaci mogu da biraju.

Za opozicione demokrate izborni debakl u Zemunu je težak udarac. Ono što privlači više pažnju od poraza, jer svaka stranka može da doživi poraz na glasanju, je način na koji su demokrate potučene na ovim izborima. Izgleda da se rukovodstvo ove stranke unapred predalo kada su pitaju zemunski izbori, verovatno zato što su im istraživanja javnog mnjenja pokazala da su naprednjaci blizu osvajanja polovine glasova. Kao posledica toga, pronađen je veoma loš izgovor za izostavljanje imena predsednika stranke iz imena izborne liste uz objašnjenje da “stranka želi da promoviše lokalne ljude”. Bio je to neodgovoran potez prema sopstvenoj stranci jer nije svejedno da li osvojite 8,94 ili 15 odsto glasova zbog marketinške dimenzije politike o kojoj smo govorili. Da bi nesreća za DS bila još veća, oni u Zemunu nisu izgubili samo od SNS što se dešavalo i ranije, već i od socijalista sadašnjeg premijera Ivica Dačića od čije stranke su u prošlosti imali bolji izborni rezultat svuda, pa i u Zemunu. Pad na treće mesto nekada bi bio znak za uzburu u DS, ali ako želite samo da budete manjinski partner u nekoj novoj vlasti tada se to lakše postiže sa trećeg nego sa drugog mesta.

Izbori u Zemunu su pokazali da unutarstranački rasplet u Demokratskoj stranci još nije završen, da se ova stranka još uvek bavi sobom kao i da ne uspeva da se prilagodi novoj situaciji iako se godinu dana nalazi u opoziciji. Činjenica da su izbore za gradsku organizaciju stranke zakazali nedelju dana posle izbora u Zemunu pokazuje da stranka još uvek više energije troši na unutarstranačke borbe nego na postizanje izbornog rezultata. Kada smo već kod izbora za predsednika Gradskog odbora Beograda taj rezultat će bitno odrediti budućnost ove političke stranke. To pokazuje podrška koju je dobio nekadašnji ministar odbrane i potpredsednik stranke Dragan Šutanovac kada je pre više od mesec dana objavio da će se kandidovati za predsednika Gradskog odbora Beograd DS, na čijem čelu se nalazi osoba od poverenja sadašnjeg predsednika stranke i bivši srpski reprezentativac u vaterpolu Aleksandar Šapić. Šutanovčeva kandidatura je opasna za Đilasa jer bi njegova eventualna pobeda promovisala bivšeg ministra odbrane u njegovog protivkandidata u stranci.

Ona je opasna i za počasnog predsednika DS Borisa Tadića koji pokušava da se javno distancira od dnevne politike, ali se ne isključuje mogućnost njegovog povratka na čelo stranke koju je vodio poslednjih osam godina. Ipak, podršku Šutanovčevoj kandidaturi su dali skoro svi stranački funkcioneri koji su nedavnom stranačkom sukobu podržavali Tadića. Zato je ova kandidatura na neki način poruka nezadovoljstva sadašnjem predsedniku Đilasu. On je to veoma dobro shvatio, kao što je izgleda i svestan posledica ukoliko bi Šutanovac pobedio. Zato je uspeo da ubedi svog saradnika Šapića da se povuče i za predsednika Gradskog odbora kandidivao predvodnika mlađe garde demokrata, sadašnjeg generalnog sekretara Balšu Božovića. Božović ima šanse da pobedi Šutanovca najviše zato što članovi stranke u njemu vide nov talas u ovoj stranci. Ipak, njegova pobjeda bi značila učvršćivanje liderstva Dragana Đilasa u DS.

Demokrate se vatreno zalažu za vanredne izbore, najviše zbog tog što opozicija uvek i svuda traži izbore. Ipak, veliko pitanje je koliko je ta stranka spremna za izlazak pred građane? Stiče se utisak da su u DS svesni da na novim izborima nemaju šansu da pobjede. Međutim, imaju šansu da postanu manjinski partner u vlasti ,a izbori su prilika za Dragana Đilasa da se "obračuna" sa Tadićevim kadrovima koji su sada na stranačkim ili državnim funkcijama i učvrsti svoje liderstvo u DS.

Socijalisti Ivica Dačića beleže stalni rast u biračkom telu i na putu su da postanu druga stranka po snazi u zemlji što bi trebalo da ovu stranku trebalo da raduje. Situacija je ipak drugačija zato što SPS ima mesto premijera. Kada je vlada formirana, u julu 2012. godine, odluku o tome ko će biti na vlasti, naprednjaci ili demokrate, doneo je Ivica Dačić. Cena koju su naprednjaci platili za to bilo je premijersko mesto za lidera socijalista. Vučić i naprednjaci ovu činjenicu poštuju ali je ovakva situacija na duži rok, makar posle narednih izbora neodrživa. Jednostavno, Dačićeva strategija po kojoj bi njegovi socijalisti kao treća stranka igrali igru između dve velike stranke, SNS i DS, odlučivali ko će biti na vlasti srušila se kao kula od karata zbog činjenice da je SNS sebi obezbedio plebiscitarnu podršku, a DS se svela na stranku koja se sa SPS bori za drugo mesto. Upravo zato Dačiću i njegovim socijalistima treba promena strategije, da im se ne bi desila situacija u kojoj su sada demokrate , da zbog nerazumevanja promena i odnosa u društvu gube uticaj na političkoj sceni.

U ovom trenutku niko sa sigurnošću ne može da kaže da li će u Srbiji biti izbora ili ne. Ipak, činjenica je da se dešavaju velike promene na političkoj sceni Srbije posle kojih će biti uspostavljeni novi odnosi. U tim promenama neke tradicionalne stranke koje su obeležile našu političku scenu poslednjih dvadeset godina mogu i da nestanu. Uostalom, u Italiji su danas na političkoj sceni samo stranke koje nisu ni postojale dve decenije. Zašto se to ne bi desilo u Srbiji?